

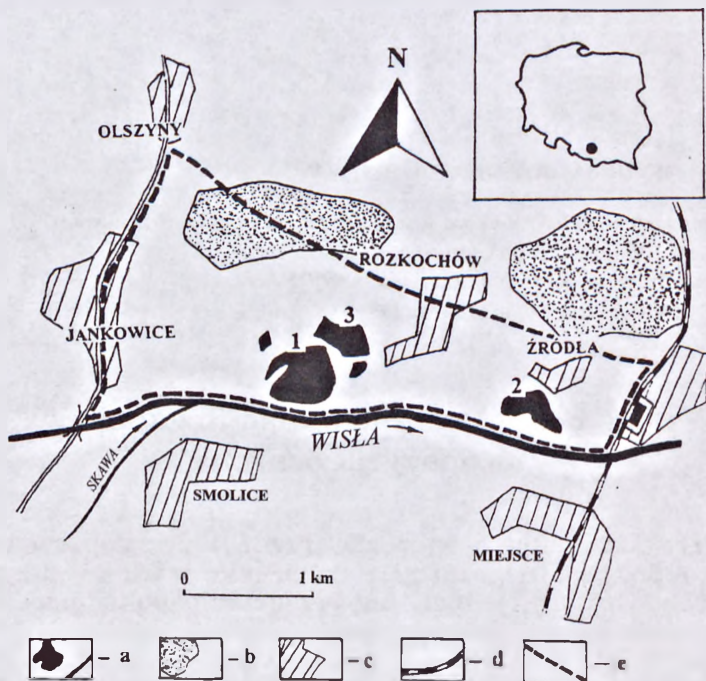
PIOTR SKÓRKA, JOANNA DOROTA WÓJCIK

*Student V roku INoŚ, Zakład Zoopsychologii i Etologii Zwierząt, UJ
30-060 Kraków, ul. Ingardena 6
Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN
31-016 Kraków, ul. Sławkowska 17*

Walory ornitologiczne okolic Rozkochowa – propozycja ochrony

Przekształcenia środowiska przez ludzi doprowadzają często do jego degradacji i zubożenia wartości przyrodniczych. Czasami jednak ingerencja człowieka może spowodować wzrost bioróżnorodności i takie sytuacje są godne odnotowania. W przypadku ptaków wodno-błotnych dotyczy to głównie stawów rybnych (Wasilewski 1973, Cempulik 1985, Bukaciński, Bukacińska 1991, Bocheński 1995), zbiorników zaporowych (Dyrcz 1981, Stawarczyk, Karnas 1992, Kuźniak, Lorek 1993, Janiszewski i in. 1998) i różnych zbiorników przemysłowych (Boyd 1957, Fuller, Glue 1978, Rudawski, Kusiak 1994, Hordowski 1996, Martyka, Skórka 1999). Nierzadko tereny te stanowią ważne ostoje ptaków, a w Polsce istnieje ok. 100 obszarów, które uzyskały takie miano (Gromadzki i in. 1994). Obejmują one tereny najważniejsze z punktu widzenia występowania i ochrony ptaków w skali zarówno krajowej, jak i europejskiej. Ze względu na dość dobre rozpoznanie stanu ptaków naszego kraju liczba terenów, które potencjalnie mogą zostać jeszcze uznane za ostoje jest już zapewne niewielka. Dlatego jeszcze „odkrycie” takich, które odznaczają się bogactwem awifauny, wzbudza duże zainteresowanie.

Celem niniejszej pracy jest charakterystyka ornitologiczna okolic Rozkochowa odznaczających się bogactwem gatunkowym ptaków oraz przedstawienie propozycji ochronnych.

Ryc. 1. Teren badań: 1 – żwirownia w Rozkochowie, 2 – żwirownia w Źródłach, 3 – stawy rybne; a – zbiorniki wodne, b – lasy, c – zabudowa, d – trakcja kolejowa, e – granica terenu badań. – Study area: 1 – gravel pit in Rozkochów, 2 – gravel pit in Źródła, 3 – fishponds; a – rivers and water bodies, b – forests, c – villages, d – railway, e – boundary of study area

Teren badań i metody

Badaniami objęto okolice miejscowości Rozkochów (19°39' E, 49°49' N) położonej w dolinie Górnej Wisły, ok. 15 km na południowy wschód od Chrzanowa (ryc. 1). Badany obszar zajmuje powierzchnię ok. 10 km², a jego granice stanowią: od wschodu trakcja kolejowa relacji Spytkowice–Trzebinia, od południa Wisła, od zachodu droga nr 781 Zator–Babice, a od północy granica jednostki fizjograficznej dolina Wisły/Grzbiet Tenczyński (Kondracki 1988). Na badanym terenie dominują pola uprawne i łąki, jednak najintensywniej skontrolowano środowiska wodne. Znajdują się tutaj następujące zbiorniki wodne:

1. Żwirownia w Rozkochowie. Zbiornik ten, o powierzchni ok. 60 ha, powstał w obrębie starorzecza Wisły. Znajdują się tam cztery wyspy, z których jedna porośnięta jest krzewami i młodymi drzewami, dwie piaszczyste zajęte są w dużej mierze przez trawy i ostatnia – porośnięta gęstymi krzewami. Łącznie zajmują one powierzchnię ok. 2 ha. W żwirowni nadal prowadzi się wydobywanie kruszywa. Brzegi zbiornika są dość strome, porośnięte roślinnością trawiastą, miejscami w płytszych fragmentach występują niewielkie płyty trzciny. Jest to najbardziej wartościowy pod względem ornitologicznym zbiornik.

2. Żwirownia w Źródłach. Podobnie jak poprzednia, powstała na starorzeczu Wisły, jest jednak dopiero w początkowej fazie eksploatacji. Zajmuje powierzchnię ok. 30 ha. Brak tu wysp, wykształcone są niewielkie fragmenty trzcinowisk, od strony północnej brzegi porastają drzewa.

3. Stawy rybne. Są usytuowane na obrzeżach żwirowni w Rozkochowie i łącznie zajmują ok. 30 ha. Większość ma słabo wykształconą roślinność przybrzeżną i wąski pas trzciny. Na jednym ze stawów istnieje niewielka wyspa. Kilka stawów jest bardzo płytkich z bogatą roślinnością wynurzoną.

4. Śródpolne oczka wodne. Są to niewielkie zbiorniki wodne o powierzchni nie przekraczającej 1 ha. Część z nich wysycha podczas długich okresów bezdeszczowych. Łącznie na omawianym terenie odnaleziono 8 oczek wodnych o sumarycznej powierzchni ok. 3 ha.

Obserwacje terenowe prowadzono w latach 1998 i 1999 r., przy czym wstępne wyniki z 1998 r. przedstawiono już wcześniej (Skórka 1999). Metodyka badań była zgodna z zaleceniami w pracach Borowiec i in. (1981) oraz Ranoška (1983). Sumarycznie wykonano 11 kontroli (w 1998 r. – 15.17.07., w 1999 r. – 08.03, 20.04., 21.05., 24.05., 11.06., 11.07., 18.07., 30.07.). Dane terenowe odnośnie gatunków ptaków wodno-błotnych nanoszono na mapki w skali 1 : 2000, co pozwoliło później na ocenę liczebności. Notowano wszystkie informacje o sposobach zachowania ptaków (np. głosy zaniepokojenia, żerowanie), które mogły przyczynić się do stwierdzenia legowoci. Liczebność mew białogłowej/srebrzycy *Larus cachinnans/argentatus* i pospolitej *L. canus* oceniono licząc z brzegu ptaki wysiadujące na gniazdach. W przypadku śmieszki *L. ridibundus* i rybitwy rzecznej *Sterna hirundo* ocenę oparto na liczbie ptaków latających nad kolonią podzielonej przez 2 i dodanej do sumy ptaków siedzących na gniazdach. Tak oceniona liczebność jest zapewne zbliżona do rzeczywistej, gdyż

najpewniej część wysiadujących ptaków wśród krzewów i traw przeoczono. Liczebność ślepowrona *Nycticorax nycticorax* ustalono w 1998 r. na podstawie liczenia gniazd po opadnięciu liści, zaś w 1999 r. notując pary ptaków oraz gniazda widoczne wśród krzew i drzewów.

Przegląd wybranych gatunków

Kormoran *Phalacrocorax carbo*. 08.03.99 stwierdzono 6 osobników w żwirowni w Źródłach i tego samego dnia ok. 350 os. w żwirowni w Rozkochowie.

Perkozek *Tachybaptus ruficollis*. W 1998 r. 1 parę z młodymi obserwowano na stawach rybnych, w 1999 r. na stawach gniazdowały 3 pary, a 1 para – na śródpolnym oczku wodnym (tab. 1).

Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*. W 1999 r. 1 para gniazdowała w żwirowni w Źródłach i 4 pary w żwirowni w Rozkochowie (tab. 1).

Ślepowron *Nycticorax nycticorax*. W 1998 r. gniazdowało co najmniej 6 par (Skórka 1999), zaś w 1999 r. stan oszacowano na ok. 10 par (tab. 1).

Czapla siwa *Ardea cinerea*. 15.07.98 – 2 os. na stawach rybnych, 08.03.99 – 1 os. i 30.07.99 – ok. 10 os. w żwirowni w Źródłach oraz w tych samych dniach w żwirowni w Rozkochowie odpowiednio 20 i ok. 15 os.

Bocian biały *Ciconia ciconia*. Na badanym terenie odnotowano dwa gniazda, pierwsze w Źródłach znajdowało się na słupie, drugie w Rozkochowie – na drzewie. Oba gniazda były w 1999 r. zajęte przez pary.

Łabędź niemy *Cygnus olor*. W 1998 i 1999 r. gniazdowały 2 pary na stawach rybnych (tab. 1).

Krzyżówka *Anas platyrhynchos*. W 1999 r. gniazdowało łącznie 22–24 par, przy czym najwięcej na stawach rybnych (8 par) i śródpolnych oczkach wodnych (6–8 par) (tab. 1). Największe stado stwierdzono 08.03.99 – ok. 80 os. w żwirowni w Rozkochowie.

Cyranka *A. querquedula*. W 1999 r. – 2 pary gniazdowały na śródpolnych oczkach wodnych i 1 para na stawach rybnych (tab. 1).

Głowienka *Aythya ferina*. W 1999 r. gniazdowały 3 pary na stawach rybnych (tab. 1).

Czernica *A. fuligula*. Najliczniejsza kaczka. W 1999 r. na stawach rybnych gniazdowało 15 par, w żwirowni w Rozkochowie 12 par i w żwirowni w Źródłach 2 pary (tab. 1).

Pustulka *Falco tinnunculus*. W 1998 i 1999 r. 1 para gniazdowała koło żwirowni w Rozkochowie.

Wodnik *Rallus aquaticus*. 16.07.98 stwierdzono 1 os. na stawach rybnych.

Derkacz *Crex crex*. W maju i w czerwcu 1999 r. na omawianym terenie odnotowano 11 odzyskanych się ptaków.

Kokoszka wodna *Gallinula chloropus*. W 1999 r. stwierdzono łącznie 4 pary (tab. 1).

Lyska *Fulica atra*. W 1999 r. najliczniej gniazdowała na stawach rybnych – 5 par oraz po 1 parze w obu żwirowniach (tab. 1).

Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*. W 1998 i 1999 r. 1 para lęgowa w żwirowni w Źródłach, a w 1999 r. 1 para – na spuszczonej stawie rybny (tab. 1).

Czajka *Vanellus vanellus*. W 1999 r. na badanym obszarze stwierdzono łącznie 21–23 par; najwięcej na łąkach i w sąsiedztwie śródpolnych oczek wodnych (tab. 1). Największe zgromadzenie odnotowano 08.03.99 – ok. 60 os. na stawach rybnych.

Krwawodziób *Tringa totanus*. W 1999 r. 1 para gnieździła się obok śródpolnego oczka wodnego (tab. 1).

Łęczak *T. glareola*. 30.07.99 obserwowano 1 ptaka na stawach rybnych.

Kuliczek piskliwy *Actitis hypoleucos*. 18.07.99 1 os. obserwowano w żwirowni w Źródłach i na stawach rybnych.

Rycyk *Limosa limosa*. W 1999 r. odnotowano łącznie 5 par lęgowych – 4 przy śródpolnych oczkach wodnych, a 1 w żwirowni w Rozkochowie (tab. 1).

Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus**. W 1999 r. prawdopodobnie gnieździły się 1–2 pary w żwirowni w Rozkochowie (tab. 1). 20.04.99 obserwowano 2 tokujące pary, a 1 z nich nadto budowała gniazdo. 21.05. i 24.05.99 obserwowano tylko 1 parę, a 1 ptaka stwierdzono 11.06.99 na Wiśle obok żwirowni. Gatunek ten gniazdował tutaj prawdopodobnie także w 1998 r. 15.07.98 obserwowano na tym zbiorniku 1 dorosłego os., a wcześniej 10.07.98 prawdopodobnie tego samego os. we wsi Miejsce ok. 2 km na płd.-wsch. od żwirowni.

Smieszka *L. ridibundus*. W 1998 r. błędnie oceniono (zanizono) liczebność kolonii lęgowej na ok. 50 par (S k ó r k a 1999), co wynikało z późnego terminu kontroli. W 1999 r. liczebność oszacowano na ok. 1500 par (tab. 1).

* KF 5724/99, obserwacje z 1999 r. wysłano do Komisji Faunistycznej.

Mewa pospolita *L. canus*. Gniazdowała w zwirowni w Rozkochowie. W 1998 r. liczebność oszacowano na ok. 5 par (Skórka 1999), zaś w 1999 r. odnotowano 3 pary lęgowe (tab. 1).

Mewa białogłowa/srebrzysta *L. cachinnans/L. argentatus*. W 1998 r. liczebność oszacowano na ok. 10 par (Skórka 1999), podobnie w 1999 r. (tab. 1).

Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*. W zwirowni w Rozkochowie liczebność oszacowano w 1998 r. na 30–40 par (Skórka 1999), zaś w 1999 r. na ok. 20–30 par. Ponadto w 1999 r. stwierdzono gniazdowanie 1–2 par w zwirowni w Źródłach (tab. 1).

Oknówka *Delichon urbica*. Nad Wisłą, pod mostem, którym biegnie szosa Zator–Babice, istnieje kolonia lęgowa. W 1998 r. liczebność oceniono na 60 gniazd, zaś w 1999 r. – 79 gniazd.

Srokosz *Lanius excubitor*. W 1999 r. w sąsiedztwie zwirowni w Rozkochowie gnieździła się 1 para.

Kruk *Corvus corax*. W 1999 r. koło zwirowni w Rozkochowie gnieździła się 1 para. Ptaki założyły gniazdo na słupie wysokiego napięcia i odchowaly jedno młode.

Dziwonia *Carpodacus erythrinus*. W zwirowni w Rozkochowie w 1999 r. stwierdzono 4 śpiewające samce, a w pobliżu śródpolnych oczek wodnych dalsze 3.

Potrzeszcz *Miliaria calandra*. Na polach między Rozkochowem a Źródłami w 1999 r. – 2 śpiewające samce.

Pozostałe gatunki lęgowe i prawdopodobnie lęgowe: myszołów *Buteo buteo*, bażant *Phasianus colchicus*, kuropatwa *Perdix perdix*, grzywacz *Columba palumbus*, sierpówka *Streptopelia decaocto*, turkawka *S. turtur*, kukulka *Cuculus canorus*, dzięcioł zielony *Picus viridis*, dzięcioł duży *Dendrocopos major*, dzięciołek *D. minor*, dymówka *Hirundo rustica*, skowronek polny *Alauda arvensis*, świergotek drzewny *Anthus trivialis*, świergotek łąkowy *A. pratensis*, pliszka żółta *Motacilla flava*, pliszka siwa *M. alba*, gąsiorek *Lanius collurio*, wilga *Oriolus oriolus*, szpak *Sturnus vulgaris*, sójka *Garrulus glandarius*, sroka *Pica pica*, kawa *Corvus monedula*, wrona siwa *C. corone cornix*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*, świerszczak *L. naevia*, rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus*, łożówka *A. palustris*, trzcinniczek *A. scirpaceus*, trzciniak *A. arundinaceus*, zaganiacz *Hippolais icterina*, gajówka *Sylvia borin*, kapturka *S. atricapilla*, cierniówka *S. communis*, piegża *S. curruca*, piecuszek *Phyl-*

Tab. 1. Liczebność lęgowych ptaków wodnych i wodno-blotnych na poszczególnych zbiornikach: 1 – zwirownia w Rozkochowie, 2 – zwirownia w Źródłach, 3 – stawy rybne, 4 – śródpolne oczka wodne. – Numbers of breeding water-fowl species on particular reservoirs: 1 – gravel-pit in Rozkochoń, 2 – gravel-pit in Źródła, 3 – fish-ponds, 4 – field water bodies

Gatunek – Species	1	2	3	4	Suma – Sum
1. Perkozek <i>Tachybaptus ruficollis</i>			3	1	4
2. Perkoz dwuczuby <i>Podiceps cristatus</i>	4	1			5
3. Ślepowron <i>Nycticorax nycticorax</i>	~10				~10
4. Łabędź niemy <i>Cygnus olor</i>			2		2
5. Krzyżówka <i>Anas platyrhynchos</i>	5	3	8	6-8	22-24
6. Cyranka <i>A. querquedula</i>			1	2	3
7. Głowienka <i>Aythya ferina</i>			3		3
8. Czernica <i>A. fuligula</i>	12	2	15		29
9. Kokoszka wodna <i>Gallinula chloropus</i>		1	1	1	3
10. Łyska <i>Fulica atra</i>	1	1	5		7
11. Sieweczka rzeczna <i>Charadrius dubius</i>		1	1		2
12. Czajka <i>Vanellus vanellus</i>	3	1	2	4-6	10-12
13. Rycyk <i>Limosa limosa</i>	1			4	5
14. Krwawodziób <i>Tringa totanus</i>				1	1
15. Mewa czarnogłowa <i>Larus melanocephalus</i>	1-2				1-2
16. Śmieszka <i>L. ridibundus</i>	~1500				~1500
17. Mewa pospolita <i>L. canus</i>	3				3
18. Mewa białogłowa/srebrzysta <i>L. cachinans/ L. argentatus</i>	~10				~10
19. Rybitwa rzeczna <i>Sterna hirundo</i>	20-30	1-2			21-33
Łącznie – Total	~1570-1581	11-12	41	19-23	~1641-1657

loscopus trochilus, pierwiosnek *P. collybita*, muchołówka szara *Muscicapa striata*, pokląskwa *Saxicola rubetra*, kłaskawka *S. torquata*, kopciuszek *Phoenicurus ochruros*, ple-szka *P. phoenicurus*, rudzik *Erithacus rubecula*, słowik szary *Luscinia luscinia*, kwiczoł *Turdus pilaris*, kos *T. merula*,

śpiewak *T. philomelos*, modraszka *Parus caeruleus*, bogatka *P. major*, kowalik *Sitta europaea*, wróbel *Passer domesticus*, mazurek *P. montanus*, zięba *Fringilla coelebs*, kulczyk *Serinus serinus*, dzwonec *Carduelis chloris*, szczygieł *C. carduelis*, makolągwa *C. cannabina*, grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*, trznadel *Emberiza citrinella*, potrzos *E. schenicius*.

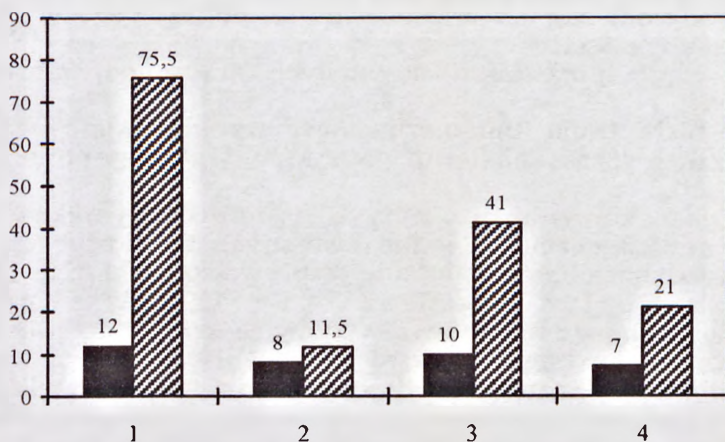
Odnotowane gatunki, których gniazdowania nie stwierdzono: jastrząb *Accipiter gentilis*, jerzyk *Apus apus*, zimorodek *Alcedo atthis*, gawron *Corvus frugilegus*, pokrzywnica *Prunella modularis*, mysikrólik *Regulus regulus*, szarytka *Parus palustris*, sosnówka *P. ater*, czyż *Carduelis spinus*, ortolan *Emberiza hortulana*.

Dyskusja

Na opisywanym terenie podczas obserwacji stwierdzono ogółem 101 gatunków ptaków, z czego 86 lęgowych i prawdopodobnie lęgowych. Najbardziej charakterystyczne dla okolic Rozkochowa są ptaki wodne i wodno-błotne. Stwierdzono 23 gatunki z tej grupy ptaków, w tym 19 lęgowych.

Najważniejszym siedliskiem dla awifauny lęgowej jest żwirownia w Rozkochowie, w której to zakładała gniazda większość najciekawszych z punktu widzenia faunistyki gatunków. Zlokalizowano tu też największą liczbę ptaków lęgowych (tab. 1, ryc. 2). Na szczególną uwagę zasługuje gniazdowanie 4–5 gatunków mew, co jest zjawiskiem wyjątkowym w głębi łądu. W Polsce podobną sytuację odnotowano wyjątkowo między innymi w dolinie Środkowej Wisły (D o m b r o w s k i i in. 1998), na odstojnikach ścieków w Policach (W y s o c k i 1996), zaś w południowej Polsce tylko na osadnikach w Tarnowie (M a r t y k a, S k ó r k a 1999). Kolonia śmieszek i rybitwy rzecznej w omawianej żwirowni należy do największych w Małopolsce, tu bowiem gromadzi się ok. 10% populacji tych gatunków w regionie. Niezwykle interesujący jest fakt gniazdowania mewy czarnogłowej. Populacja krajowa szacowana jest na 5–10 par (S n o w, P e r r i n s 1998) lub na 10–20 par (B a u e r, B e r t h o l d 1997), a jej liczebność zdaje się powoli wzrastać (T o m i a ł o j ć 1990). Na pograniczu Górnego Śląska i Małopolski gniazdowanie tego gatunku stwierdzono jedynie w 1994 r. na Zbiorniku Świerklaniec (B e t l e j a i in. 1996), a w Małopolsce na osadnikach w Tarnowie,

ja i in. 1996), a w Małopolsce na osadnikach w Tarnowie, gdzie gniazduje corocznie w liczbie 2–3 par (Martyka, Skórka 1999). Na podkreślenie zasługuje także gniazdowanie mewy pospolitej, która zwiększa swoją liczebność w południowej Polsce, przy czym najczęściej gniazda zakładane są właśnie na wyspach zbiorników poźwirowych i osadnikach (P. Skórka, R. Martyka – mater. nie publ.). Gniazdowanie mew białogłowych/srebrzystych jest z pewnością związane z ekspansją terytorialną o wymiarze ogólnoeuropejskim i należy spodziewać się, że ich liczebność będzie wzrastać oraz pojawią się nowe lęgowiska. Jednym z najważniejszych problemów do rozstrzygnięcia jest ustalenie przynależności taksonomicznej gniazdujących form, w związku z wydzieleniem dwóch gatunków: mewy srebrzystej *Larus argentatus* i mewy białogłowej *L. cachinnans* ze spotykanymi w Polsce podgatunkami *L. c. cachinnans* i *L. c. michahelis*. Jest to drugie pod względem liczebności stanowisko lęgowe w południowej Polsce, po osadnikach w Tarnowie, gdzie w 1999 r. gniazdowało 114 par, przy czym najprawdopodobniej wszystkie gniazdujące tam ptaki to mewy białogłowe (R. Martyka, P. Skórka – mater. nie

Ryc. 2. Liczba gatunków (■) i liczba gniazdujących par (▨) na poszczególnych zbiornikach wodnych: 1 – żwirownia w Rozkochowie, 2 – żwirownia w Źródłach, 3 – stawy rybne, 4 – śródpolne oczka wodne. – Number of species (■) and pairs (▨) breeding on particular water bodies: 1 – gravel pit in Rozkochów, 2 – gravel pit in Źródła, 3 – fishponds, 4 – field small water bodies

publik.). Godne podkreślenia jest także gniazdowanie ślepowrona, który jest gatunkiem wymienionym w *Polskiej czerwonej księdze zwierząt* (Głowaciński red. 1992), a populację krajową szacuje się na 80–100 par (Snow, Perrins 1998).

Rola żwirowni jako miejsca występowania ptaków jest podkreślana w literaturze (Catchpole, Taylor 1975, Kalivodova, Feriancova-Masarova 1998). Puchalski (1985) zwrócił uwagę, że zbiorniki poeksploatacyjne, w tym żwirownie, są miejscem występowania gatunków powszechnie uważanych za rzadkie, choć czynniki decydujące o występowaniu organizmów w takich siedliskach są słabo poznane. Autor ten na podstawie danych literaturowych wyróżnił zespół czynników pozwalających na zasiedlenie i rozwój gatunków rzadkich w takich siedliskach. Są to najprawdopodobniej:

- mniejsza presja zarówno ze strony populacji gatunków potencjalnie konkurencyjnych, jak i gospodarki człowieka,

- obecność wolnych nisz ekologicznych,
- brak konieczności zawężania nisz ekologicznych spowodowanej konkurencją międzygatunkową,

- wysoki stopień zróżnicowania siedliskowego wyrobiska jako całości,

- ciągle pojawiające się nowych miejsc do założenia gniazd,

- niska trofia (uniemożliwiająca szybkie zdominowanie biocenozy przez nieliczne gatunki o wysokiej produktywności).

Dla ptaków jednym z najbardziej istotnych czynników jest z pewnością obecność trudno dostępnych dla ludzi wysp, na których mogą one bezpiecznie wyprowadzać lęgi (Kaliwodova, Feriancova-Masarova 1998). W żwirowni w Rozkochowie nadal trwa wydobycie kruszywa, co może doprowadzić w przyszłości do powstania kolejnych wysp; podobnie w żwirowni w Źródłach, gdzie eksploatacja dopiero się rozpoczyna. Zachowanie fauny ptaków tego terenu, wymaga przemyślanych zabiegów ochronnych. Wydaje się, że każda z wysp powinna reprezentować różne stadia rozwoju roślinności, co gwarantowałoby różnorodność siedlisk odpowiednich dla poszczególnych gatunków. Na przykład dla mew i rybitwy rzecznej jest korzystne zahamowanie sukcesji roślinności. Natomiast drzewa i krzewy są konieczne dla zakładania gniazd przez ślepowrona.

Badany teren spełnia kryteria ostoi o randze krajowej wyróżnione przez Gromadzkiego i in. (1994) dla ślepowrona i mewy czarnogłowej (ok. 10% populacji krajowej). Jednak ze względu na fakt, że leży w bezpośrednim sąsiedztwie innej ostoi ptaków o randze krajowej – „Stawów Przeręb i Spytkowice” (Gromadzki i in. 1994), proponuje się włączenie badanego terenu w granice tejże ostoi. Podniosłoby to znacznie jej walory. Ponadto, znaczna część ptaków, głównie rybitwa rzeczna i mewy, zdobywa pokarm na stawach w Przerębie i Spytkowicach (obserw. autorów). Tak więc oba te tereny tworzą zespół „naczyni połączonych” w naturalny sposób, co dodatkowo wspiera wcześniejszą sugestię. Żwirownię w Rozkochowie, będącą ważnym dla ptaków obiektem, należałoby objąć ochroną w formie użytku ekologicznego. Warto również podkreślić rolę śródpolnych oczek wodnych na badanym terenie; gniazdowała tu większość par rycyka i cyranki oraz krwawodziób, a także stawów rybnych, gdzie gniazdowały łąbądzie, większość kaczek i chruściele.

Dziękujemy Koledze Rafałowi Martyce za uzupełnienie danych terenowych.

SUMMARY

The ornithological value of the environs of the Rozkochów village – a proposal for protection

In 1998 and 1999 in the environs of the Rozkochów (19°39' E, 49°49' N) some interesting sites of water-fowl (Fig. 1). Were found, and namely: the gravel pit in Rozkochów (about 60 ha in area), the gravel pit in Źródła (about 30 ha), the fishponds in Rozkochów (about 30 ha) and eight small field water bodies (total area of about 3 ha).

Altogether 101 species, including 86 breeding ones were identified. The waterfowl community was represented by 23 species, of which 19 were breeding (Tab. 1). The most interesting place was the gravel pit in Rozkochów where four species of gulls (*Larus ridibundus*, *L. melanocephalus*, *L. canus*, *L. cachinnans/argentatus*) and *Sterna hirundo* nested (Tab. 1). This site harboured the greatest number of breeding species (12) and the largest number of pairs (over 70 without *L. ridibundus*, that was

a "superdominant"), as compared with other places (Fig. 2). The presence of four islands difficult to access by people and predators was probably the most important factor deciding about the numerous occurrence of birds on this gravel pit. The authors suggest to incorporate this site into the important bird area named "Fishponds in Przeręb and Spytkowice" (K-IBAE Poland 062) (Gromadzki et al. 1994). The site is located in the immediate vicinity of this IBAE, and most birds (gulls and *Sterna hirundo*) nesting on the gravel pit feed on the Spytkowice and Przeręb fishponds. The gravel pit in Rozkochów should be designated as a site of ecological interest.

PIŚMIENNICTWO

Bauer H. G., Berthold P. 1997. *Die Brutvögel Mitteleuropas. Bestand und Gefährdung*, AULA, Wiesbaden.

Betleja J., Henel K., Schneider G. 1996. Ponowne stwierdzenie łęgu mewy czarnogłowej na Śląsku. *Ptaki Śląska* 11: 151-152.

Bocheński Z. 1995. Wpływ stawów rybnych na lokalną faunę ptaków. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 51, 5: 53-61.

Borowiec M., Stawarczyk T., Witkowski J. 1981. Próba uściślenia metod oceny liczebności ptaków wodnych. *Not. Orn.* 22: 47-61.

Boyd A. W. 1957. *Sewage - farms as birds habitats*. *Br. Birds* 50: 253-259.

Bukaciński D., Bukacińska M. 1991. Awifauna stawów rybnych w Raszynie w latach 1977-1986. *Not. Orn.* 32: 87-116.

Catchpole C. K., Tydeman Ch. F. 1975. *Gravel pits as new wetland habitats for the conservation of breeding birds communities*. *Biol. Conserv.* 8: 47-59.

Cempulik P. 1985. *Wodno-błotne Non-Passeriformes na stawach rybnych Wielikąt (Górny Śląsk)*. *Acta Orn.* 21: 115-134.

Dombrowski A., Chmielewski S., Bukaciński D., Rzępała M., Brzozowski A. 1998. *Ornitologiczna ranga największych rzek dorzecza Wisły Środkowej*. *Not. Orn.* 39: 61-76.

Dyrcz A. 1981. *Ptaki zbiornika Otmuchowskiego*. *Acta Zool. Crac.* 25: 69-102.

Fuller R. J., Glue D. E. 1978. *Seasonal activity of birds at a Buckinghamshire sewage works*. *Br. Birds* 71: 235-244.

Głowaciński Z. (red.) 1992. *Polska czerwona księga zwierząt*. PWRiL, Warszawa.

Gromadzki M., Dyrcz A., Głowaciński Z., Wieloch M. 1994. *Ostoje ptaków w Polsce*. OTOP, Gdańsk.

Hordowski J. 1996. *Ptaki lęgowe odstojników ścieków w Siedliskach*. *Bad. Orn. Ziem. Przem.* 4: 29–34.

Janiszewski T., Włodarczyk R., Bargiel R., Grzybek J., Kalisiński A., Lesner B., Mielczarek S. 1998. *Awifauna zbiornika Jezioro w latach 1986–1996*. *Not. Orn.* 39: 121–150.

Kalivodova E., Feriancova-Masarova Z. 1998. *Bird communities of the gravel pits of Western Slovakia*. *Ekologia (Bratislava)* 17 (4): 407–418.

Kondracki J. 1988. *Geografia fizyczna Polski*. PWN, Warszawa.

Kuźniak S., Lorek G. 1993. *Ptaki Zbiornika Wonieść i terenów sąsiednich*. *Prace Zakł. Biol. Ekol. Ptaków UAM* 2: 1–45.

Martyka R., Skórka P. 1999. *Osadnik powapienny Zakładów Azotowych w Tarnowie ostoją ptactwa wodno-błotnego*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 55, 6: 48–54.

Puchalski W. 1985. *Poeksploatacyjne zbiorniki wodne – wstęp do charakterystyki ekologicznej*. *Wiad. Ekol.* 31: 3–24.

Ranoszek E. 1983. *Weryfikacja metod oceny liczebności ptaków wodnych w warunkach stawów milickich*. *Not. Orn.* 24: 178–201.

Rudawski W., Kusiak P. 1994. *Awifauna poznańskich glinianek w latach 1968–1977*. *Przegl. Przyr.* 3: 57–65.

Skórka P. 1999. *Ptaki obserwowane w czasie obozu ornitologicznego MTO „Spytkowice '99”*. *Pomurnik* 4: 7–9.

Snow D. W., Perrins C. M. 1998. *The birds of the Western Palearctic. Vol. 1*. Oxford University Press, New York.

Stawarczyk T., Karnaś A. 1992. *Sukcesja lęgowych ptaków wodno-błotnych na Zbiorniku Turawskim w latach 1977–1991*. *Ptaki Śląska* 9: 1–15.

Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

Walasz K., Mielczarek P. (red.) 1992. *Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991*. *Biologica Silesiae*, Wrocław.

Wasilewski J. 1973. *Awifauna okolic Zatora ze szczególnym uwzględnieniem liczebności ptaków wodnych*. *Acta Zool. Crac.* 33: 173–213.

Wysocki D. 1996. *Ptaki wodno-błotne zbiorników wód pościekowych Zakładów Chemicznych „Police”*. *Not. Orn.* 37: 55–70.